

ÖRKÉNY István

István ÖRKÉNY

Pour lire
d'autres traductions
de littérature hongroise
en présentation bilingue,
veuillez cliquer ici.

EGYPERCES NOVELLÁK

NOUVELLES-MINUTE

magyarról franciára fordította PASTEUR Jean-Louis

traduites du hongrois en français par Jean-Louis PASTEUR

Első kiadás : 1968
Fordítás : 2019

Première édition : 1968
Traduction : 2019

VISSZAJÁRÓL

AZ EMBER MELEGSÉGRE VÁGYIK

Amikor véget ért a délelőtti vizit, Gróh doktor, már kifelé mentében, észrevette, hogy az egyik beteg szaporán integet neki.

Odament az ágyához.

- Ne tessék haragudni, hogy föltartom a főorvos urat - mentegetőzött a beteg, akinek a haja a kéthetes kórházban fekvéstől egészen a válláig lenőtt. Ettől olyan külseje lett, mint az apostoloknak, különösen, ha még hozzáképzeltük ájtatosan kék szemét és pezsgődugó formájú, szelíd orrát. - Én csak az iránt szeretnék érdeklődni, hogy milyen fűtése van a doktor úrnak?

- Maga kályhás, ugye, Kreibich bácsi? - kérdezte az orvos.

- Az bizony. Cserépkályhája van a doktor úrnak?

Gróh doktor nem válaszolt rögtön. Egy percre gondolkoznia kellett. Először is, mert nyár volt, s ilyenkor senki sem tartja észben a kályháját. Másodszor, mert olyan ember volt, aki nem sokra becsülte a civilizáció áldásait. Jól tűrte a kényelmetlenséget, hidegre nem volt érzékeny, azt ette, amit elébe raktak, lakására nem költött. Nem is volt benne se szőnyeg, se kép, de még egy árva kaktusz sem. Jellemző rá, hogy még egy cigarettafajtához sem ragaszkodott: amit a trafikban meglátott, azt megvette.

- Nekem csak egy közönséges vaskályhám van, Kreibich bácsi.

SUR L'ENVERS

L'HOMME A ENVIE D'AVOIR CHAUD

Quand sa visite du matin eut pris fin, alors qu'il était sur le point de sortir, le docteur Gróh s'aperçut qu'un des malades lui faisait des signes frénétiques.

Il s'approcha de son lit.

- Que Monsieur le médecin principal veuille bien ne pas se fâcher si je le retarde - s'excusa le patient, dont deux semaines d'alitement à l'hôpital avaient fait pousser les cheveux au point qu'ils couvraient entièrement ses épaules. Cela le faisait ressembler aux apôtres, pieuse impression que renforçaient encore ses yeux bleus et son nez avenant en forme de bouchon de champagne. - J'aimerais seulement savoir de quelle sorte de chauffage dispose Monsieur le docteur.

- Vous êtes poêlier, n'est-ce pas, Monsieur Kreibich ? - demanda le médecin.

- Précisément. Est-ce un poêle en céramique qu'a Monsieur le docteur ?

Le docteur Gróh ne répondit pas sur-le-champ. Il lui fallut réfléchir une minute. Primo parce que c'était l'été et qu'en cette saison personne ne garde son poêle à l'esprit. Secundo parce qu'il était ce genre d'homme qui ne prise guère les bienfaits de la civilisation. Il supportait bien l'inconfort, n'était pas sensible au froid, mangeait ce qu'on mettait devant lui, ne dépensait pas pour son appartement. Du reste, il ne s'y trouvait ni un tapis, ni un tableau, ni même le moindre cactus. C'était typique de lui, il n'était même pas attaché à une marque de cigarette : ce qu'il avait sous les yeux au bureau de tabac, c'est ce qu'il achetait.

- Je n'ai qu'un banal poêle en fonte, Monsieur Kreibich.

A kályhásnak felcsillant a szeme.

- És mit szólna a főorvos úr egy békebeli minőségű termokokszhoz?

- Jó nekem az is, amim van - mondta az orvos, rámosolygott a betegre, és kiment a kórteremből.

Hozzá volt szokva a hálarohamokhoz. Jól sikerült műtétek után megajándékozták már hízott libákkal, díványpárnákkal, kávéval, teával, kézzel kötött harisnyával, sőt egyszer egy pár postagalambbal is. Előfordult, hogy egy beteg verset írt hozzá; a sorok kezdőbetűi fölülről lefelé összeolvasva a következő szavakat adták:

Isten Áldja meg Gróh Mihály drt.

A kórházi orvosoknak szűkös a fizetésük. Ennélfogva ő sem vette zokon, ha tehetősebb betegek diszkrétan kezébe nyomtak egy levélborítékot. De úgy viszolygott a „természetbeni” hálaadományoktól, hogy amikor Kreibich bácsi újabb célzásokat eresztett meg a kályháról, határozottan kijelentette:

- Köszönöm, Kreibich bácsi, egyrészt azonban nincs szükségem arra a termomocsodára, másrészt pedig nem akarom, hogy maga költségbe verje magát.

A kályhás izgatottan fölült, és kidugta bütykös lábfejét a takaró alól.

- Félre tetszett érteni - mondta. - Egy valamirevaló termokoksz nyolcezer forintba kerül, főorvos úr. Én a kályhát nem ajándékba akartam adni, hanem úgy gondoltam, hogy önköltségi áron megcsinálnám a főorvos úrnak.

Les yeux du poëlier s'illuminèrent.

- Et que dirait Monsieur le docteur d'un thermocoke de la qualité d'avant-guerre ?

- Ce que j'ai me convient déjà. - dit le médecin, il sourit au malade et sortit de la salle d'hôpital.

Il avait l'habitude des élans de reconnaissance. Après des opérations bien réussies, on lui avait déjà fait présent d'oies engraisées, de coussins pour divan, de café, de thé, de chaussettes tricotées à la main, et même une fois d'un couple de pigeons voyageurs. Il arriva qu'un malade écrive un poème à son intention ; lues de bas en haut, les premières lettres de chaque vers formaient les mots suivants :

Que dieu bénisse le docteur Michel Gróh.

Le traitement des médecins hospitaliers était modeste. C'est pourquoi il ne s'offusquait pas que ses patients aisés lui glissent discrètement une enveloppe dans la main. Mais il répugnait tellement à recevoir des marques de gratitude "en nature" que, quand Monsieur Kreibich revint à la charge à propos de son poêle, il lui déclara sans ambages :

- Merci, Monsieur Kreibich, mais d'une part je n'ai aucun besoin de votre thermomachin, d'autre part je ne veux pas que vous vous mettiez en frais.

Le poëlier se redressa nerveusement et sortit son pied noueux de dessous la couverture.

- Vous m'avez mal compris - dit-il. Un thermocoke convenable coûte huit mille florins, Monsieur le médecin principal. Je n'avais pas l'intention de vous l'offrir en cadeau, mais j'envisageais de vous l'installer à prix coûtant.

- Ne fáradjon, Kreibich bácsi - mosolygott Gróh. - Én úgyszólván csak aludni járok haza. Minek nekem egy ilyen drága kályha?

- Tudja a főorvos úr, hogy mi az a termokoksz?

- Nem én.

Kreibich bácsi ágas-bogas lábának öregujja erre rángatózni kezdett.

- Még nem is látott termokokszot?

- Még nem.

Kreibich bácsi, akinek hasából másfél méter vékonybelet vágott ki Gróh, még három hétig feküdt a kórházban. Ezalatt megtörte vagy jobban mondva: megőrlötte az orvos ellenállását. De nem érvekkkel győzte le. Amikor Gróh doktor megrendelte a kályhát, még mindig meg volt győződve róla, hogy számára haszontalan holmira pocskolta a pénzét. Kreibich bácsi nem az érveivel, hanem a szenvedély erejével győzött. Mert Kreibich bácsinak a termokoksz volt a szenvedélye.

Számon tartotta, hány budapesti családnak rakott már termokoksz kályhát. Ezekkel a családokkal évekig tartotta a kapcsolatot, valahogy úgy, mint egy apa, aki szép stafírunggal adta férjhez a lányát. El-eljárt hozzájuk, felpiszkálta a tüzet, megveregette a kályhát, és bizalmasan ráhunyorgott a háziasszonyra. Mindenütt szívesen látták. Kérésére többen felhívták telefonon Gróht (egy postatisztviselő, egy világbajnok, egy opera-énekesnő), gratuláltak neki a tervezett kályhához, és meghívták, látogassa meg egyszer az ő termokokszukat. Az orvos érezte, hogy ha tovább makacskodik, köztiszteletben álló személyek dühét zúdítja magára. Egy okkal több, hogy megcsináltassa a kályhát.

- Ne vous fatiguez pas, Monsieur Kreibich. - sourit Gróh. Je ne rentre chez moi pour ainsi dire que pour dormir. A quoi me servirait un poêle aussi dispendieux ?

- Monsieur le médecin principal sait-il ce qu'est un thermocoke ?

- Non, je ne sais.

Les vieux orteils du pied broussailleux de Monsieur Kreibich furent pris de convulsions.

- Avez-vous au moins déjà vu un thermocoke ?

- Pas même.

Monsieur Kreibich, auquel Gróh avait coupé et retiré du ventre un mètre et demi d'intestin grêle, resta encore alité trois semaines à l'hôpital. Pendant tout ce temps, il brisa ou, pour mieux dire, il éroda la résistance du médecin. Il n'en vint pas à bout par des arguments. Quand le docteur Gróh passa commande du poêle, il restait persuadé qu'il gaspillait son argent dans un bric-à-brac sans utilité pour lui. Ce n'est donc pas par ses arguments que Monsieur Kreibich vainquit mais par la force de sa passion. Car, de Monsieur Kreibich, le thermocoke était la passion.

Il tenait un registre de toutes les familles de Budapest qu'il avait équipées d'un poêle thermocoke. Pendant des années, il gardait le contact avec ces familles, un peu comme un père qui a donné sa fille à un mari en la dotant généreusement. Il se rendait régulièrement chez elles, tisonnait le feu, caressait le poêle et lançait des regards entendus à la maîtresse de maison. Il était partout bien accueilli. Sur sa demande, plusieurs appelèrent Gróh au téléphone (un fonctionnaire des postes, un champion du monde, une cantatrice d'opéra), le félicitèrent de son projet de poêle et l'invitèrent à venir un jour voir le leur. Le médecin sentit que, s'il continuait à s'entêter, il attirerait sur lui les foudres de personnes qui jouissaient de l'estime publique. Raison de plus pour se faire installer le poêle.

Lakása - a Gellérthegy északi lejtőjén - két hónapig lakhatatlan volt. Kreibich bácsi telerakta csempével, vasalkatrészekkel, tróglikkal, japánerekekkel, téglaporral és piszokkal. Ezt Gróh föl sem vette. Életében az otthona alárendelt szerepet játszott. Szerette a hivatását. Sokszor vacsoraidőig dolgozott az osztályán. Minden második estét a főnökénél töltötte, Warga adjunktusnál, aki szintén agglegényember volt, s az egyik kórházi orvoslakásban lakott. A közbeeső estéken vagy éjszakai ügyeletet vállalt, vagy pedig nőismerőseit látogatta meg. Mint semmi másban, a párválasztásban sem volt válogató. Négy-öt nőnek udvarolt egyszerre, főképpen, mert mindegyik egyformán kedves volt hozzá, s ő nem bírta magát rászánni a szakításra. Jellemző rá, hogy még a keresztnévüket sem tudta megjegyezni, és ezért mindegyiket így szólította: „Anyukám”.

Már jól benne jártak a fűtési idényben, amikor Gróh doktoron először látszott valamilyen változás. Warga adjunktusnak egy este szemet szúrt, hogy barátja sűrűn nézegeti az óráját.

- Mi az? Randevúd van? - kérdezte.

- Á - legyintett Gróh. - Rá kéne rakni a kályhámra.

Az adjunktus rábámult. Gróh pedig kirohant telefonálni, s amikor visszajött, paprikavörösre gyúlva szidta a szomszédnőjét, egy lompos boszorkányt, akinek ő rendszeres havidíjat fizet azért, hogy esténként egy fél vödör kokszot tegyen a kályhára.

- Ha nem jut eszembe telefonálni - méltatlankodott -, megint elfelejtette volna az a vén csoroszlya.

Son appartement - sur le versant nord du Mont Gellért¹ - fut inhabitable pendant deux mois. Monsieur Kreibich l'avait rempli de carreaux de faïence, de pièces de structure en fer, de baquets, de brouettes, de poussière de brique et de saleté... que Gróh ne nettoya même pas. Son foyer jouait dans sa vie un rôle mineur. C'est sa profession qu'il chérissait. Il travaillait souvent à l'hôpital jusqu'à l'heure du dîner. Il passait un soir sur deux chez son directeur, le professeur adjoint Warga, qui était lui aussi vieux-garçon et habitait un des appartements de médecin de l'hôpital. Les soirs intermédiaires, ou bien il se chargeait de la garde de nuit, ou bien il rendait visite à ses connaissances féminines. Pas plus que pour le reste, il n'était exigeant dans le choix de ses compagnes. Il courtoisait quatre ou cinq femmes à la fois, essentiellement parce qu'elles étaient toutes pareillement gentilles avec lui et qu'il était incapable de se résoudre à la rupture. C'était typique de lui, il n'arrivait même pas à retenir leurs noms, raison pour laquelle il appelait chacune d'entre elles "Maman".

La saison de chauffe était déjà bien entamée quand, pour la première fois, le docteur Gróh donna des signes de changement. Un soir, le professeur adjoint Warga fut énervé de voir son ami consulter sans arrêt sa montre.

- Que se passe-t-il ? As-tu un rendez-vous ? - demanda-t-il.

- Ah - soupira Gróh. - C'est qu'il faudrait recharger le poêle.

Le professeur adjoint le regarda stupéfait. Gróh, quant à lui, sortit en courant téléphoner et, à son retour, rouge de colère, il pesta contre sa voisine, une sorcière dépenaillée à laquelle il versait régulièrement une mensualité pour qu'elle mette le soir un demi-seau de coke dans le poêle.

- Si je n'avais pas eu l'idée de téléphoner - s'indigna-t-il -, elle aurait une fois de plus oublié, cette vieille chipie.

---

¹ Gellérthegy est une colline de Budapest inscrite au Patrimoine de l'UNESCO

- Hát aztán? - csodálkozott Warga. - Hát nem idebent alszol?

- Ehhez te nem értesz - mondta fensőbbbségesen mosolyogva Gróh doktor. - Ez egy valódi termokoksz.

Alig figyelt a barátjára. Látogatásai idővel megritkultak, aztán teljesen megszűntek. A sebészetten észrevették, hogy Gróh kezdi hazahordani a betegektől kapott hímzett díványpárnákat. Ugyanakkor rézkarcokat vásárolt, s kéz alatt egy szőnyegre is szert tett. Ekkoriban már majdnem minden estéjét otthon töltötte; üldögélt, olvasott, rádiózott, vagy pedig nekivetette hátát a kályhának, és melegedett.

Nőismerőseit is kezdte elhanyagolni. Az egyiket, aki nagyon ragaszkodó volt, egy este meghívta lakására. Amikor beléptek, a leány örömmel kiáltott fel:

- De jó meleg van nálad!

- Azt elhiszem - büszkélkedett Gróh. - Csak nézd meg jól, miféle kályha ez, anyukám.

Átkarolta a lányt, odavonta a kályhához. Elmagyarázta, hogy ősszel megrakják benne a tüzet, s az nem alszik ki többet tavaszig... - Hát azt tudod-e - kérdezte -, mennyit fogyaszt ez a kályha? Tizenyolc mázsát, ősztől tavaszig!

- Az sok vagy kevés? - kérdezte a vendég.

Gróh elengedte a lányt. Hűvösen bánt vele egész este. Szép is volt, okos is volt, de neki mégis elment tőle a kedve... Nem is hívta többet. Néhány balul sikerült kísérlet után elhatározta, hogy a többiekkel is szakít. Otthon ülő ember lett belőle. És emberkerülő.

- Et après ? - s'étonna Warga. - Ne dors-tu pas ici cette nuit ?

- Tu n'y entends rien - dit le docteur Gróh avec un sourire de supériorité. - C'est un authentique thermocoke.

Il prêtait à peine attention à son ami. Avec le temps ses visites s'espacèrent, puis elles cessèrent tout à fait. A la chirurgie, on s'aperçut que Gróh se mettait à emporter chez lui des coussins brodés reçus des malades. A la même époque, il acheta des estampes et parvint aussi en sous-main à se procurer un tapis. Il passait désormais presque toutes ses soirées chez lui. Il restait assis, lisait, écoutait la radio, ou plaquait son dos contre le poêle et se réchauffait.

Ses amies aussi, il commença à les négliger. Un soir, il invita l'une d'elles, qui lui était très attachée, à son appartement. Lorsqu'ils entrèrent, la jeune fille s'écria joyeusement :

- Qu'est-ce qu'il fait bon chez toi !

- Je te crois - fanfaronna Gróh - Regarde un peu, Maman, quel genre de poêle c'est.

Il enlaça la demoiselle, l'entraîna jusqu'au poêle. Il expliqua qu'à l'automne on y allumait le feu et que celui-ci ne s'éteignait plus jusqu'au printemps... Eh bien sais-tu - demanda-t-il - combien consomme ce poêle ? Dix-huit quintaux, de l'automne au printemps !

- Est-ce beaucoup ou peu ? - demanda l'invitée.

Gróh lâcha la jeune fille. Toute la soirée il la traita avec froideur. Certes elle était jolie, certes elle était astucieuse mais elle venait pourtant de perdre pour lui tout attrait. D'ailleurs il ne l'appela plus. Après quelques tentatives avortées, il décida de rompre aussi avec les autres. Il devint un homme casanier. Et insociable.

Elajándékozta operabérletét. Ha tehette, nem vállalt éjszakai ügyeletet. A kórházból egyenesen hazasietett. Előfordult, hogy délben taxit hívott, hazament, néhány percre nekivetette hátát a kályhának, s aztán megnyugodva tért vissza a kórházba.

A kályha hibátlanul működött. Keveset fogyasztott. Egyenletes meleget adott. Sosem aludt ki benne a tűz. Egyszóval: tökéletes volt, oly tökéletes, hogy Gróh doktornak néha furcsa gondolatai támadtak. Például, hogy semmiféle élőlény - beleértve önmagát is - nem lehet olyan tökéletes, mint egy termokosz.

Lassankint minden csínját-bínját kiismerte. Rájött, hogy ha növeli a huzatot, akkor melyik cserépsor adja ki először a meleget. Belebelenézett az aknába, ahol cseresznyepirosan izzva roskadt lefelé a korsz, és halkán, mint egy izzó szű, percegett... Milyen csodálatos! - gondolta ilyenkor Gróh. - Belül forró, mint egy vashámor, kívül langyos, mint egy asszonyi test. S ilyenkor kísértést érzett, hogy megcsókolja a kályhát.

Február végén beteget jelentett. Attól kezdve hol bejárt, hol otthon maradt. Nem volt semmi baja, csak nem vágyott elmenni a finom meleg szobából. Egy ilyen napon sürgönyözött Kreibich bácsinak, hogy másnap este látogassa meg.

A kályhás belépett. Felpiszkálta a tüzet, megveregette a kályha oldalát, sőt még a fülét is rátapasztotta, mint amikor az orvos ellenőrzi a tüdő működését.

- Jól szuperál, főorvos úr? - kérdezte aztán.

- Nagyszerűen - mondta Gróh. - De én más miatt hívtam magát. Rájöttem valamire, Kreibich bácsi.

Il fit cadeau de son abonnement d'opéra. Quand il le pouvait, il se déchargeait de la garde de nuit. En sortant de l'hôpital, il se hâtait de rentrer directement à la maison. Il lui arrivait d'appeler un taxi dans la matinée, de retourner chez lui, de plaquer son dos quelques minutes contre le poêle puis, ainsi apaisé, de revenir à l'hôpital.

Le poêle fonctionnait à merveille. Il consommait peu. Il fournissait une chaleur régulière. Jamais le feu ne s'y éteignait. En un mot : il était parfait, tellement parfait qu'il venait parfois au docteur Gróh des idées étranges. Par exemple qu'aucun être vivant - pas même lui - ne pouvait être aussi parfait qu'un thermocoke.

Peu à peu il en explora tous les arcanes. Il découvrit quelle rangée de carreaux, quand il augmentait le débit d'air, diffusait en premier la chaleur. Il examina les tréfonds de la chambre de combustion, là où, dans une incandescence rouge cerise, le coke, comme grignoté par un ver ardent, s'affaissait dans un crépitement sourd. Quel prodige ! - pensait Gróh en de tels instants. A l'intérieur, brûlant comme une forge de fer ; à l'extérieur, tiède comme un corps de femme. Et, en de tels instants, il éprouvait la tentation d'embrasser le poêle.

A la fin de février, il se fit porter malade. Dorénavant, tantôt il se promenait, tantôt il restait à la maison. Il n'avait mal nulle part, c'est seulement qu'il n'avait pas envie de quitter sa chambre bien chaude. Un jour, il télégraphia à Monsieur Kreibich de lui rendre visite le lendemain soir.

Le poêlier entra. Il tisonna le feu, il caressa le flanc du poêle, il y colla même son oreille, comme un médecin qui contrôle le fonctionnement des poumons.

- Marche-t-il bien, Monsieur le médecin principal ? - demanda-t-il alors.

- Superbement - dit Gróh. Mais c'est pour autre chose que je vous ai appelé. J'ai fait une découverte, Monsieur Kreibich.

A kályhás várakozásteljesen nézett rá. Gróh nekitámaszkodott a kályhának. Megvárta, míg át nem járja a meleg.

- Mostanáig - mondta aztán - az emberek nagy házakat építettek, és minden szobában raktak egy kályhát. Nem lehetne fordítva csinálni, Kreibich bácsi?

- Hogy fordítva? - kérdezte a kályhás.

- Nagy kályhákat kéne építeni - mondta ábrándozva Gróh -, s a nagy kályhákba kicsi házakat... Mit szól hozzá, Kreibich bácsi?

- Így első hallásra kissé szokatlanul hangzik - mondta némi gondolkodás után a kályhás. Hiába marasztalta az orvos, nemsokára elkészönt és hazament.

Másnap Gróh doktort a kórház sebészetéről szép csendben átvitték az elmeosztályra. Azóta ott él. Nem bánt senkit, és őt sem bántja semmi. Hátát a falnak veti, és szelíd mosollyal néz a semmibe.

Le poêlier le fixa plein d'attention. Gróh s'appuya contre le poêle jusqu'à ce que la chaleur diffuse en lui.

Jusqu'à présent - dit-il alors - les hommes ont construit de grandes maisons et y ont, dans chaque pièce, installé un poêle. Ne serait-il pas possible de faire l'inverse, Monsieur Kreibich ?

- Comment cela, l'inverse ? - demanda le poêlier.

- Il faudrait construire de grands poêles - dit Gróh songeur - , et dans les grands poêles de petites maisons... Qu'en dites-vous, Monsieur Kreibich ?

- A première écoute, cela sonne un peu inhabituel - dit le poêlier après quelque réflexion. C'est en vain que le médecin essaya de le retenir, il ne tarda pas à prendre congé et rentra chez lui.

Le lendemain, bien calmement, l'hôpital transféra le docteur Gróh du service de chirurgie au service de psychiatrie. Depuis ce jour, c'est là qu'il vit. Il ne perturbe personne et rien ne le perturbe. Il appuie son dos au mur et, avec un doux sourire, regarde dans le vide.